

7 CUDÓW BESKIDU MAŁEGO

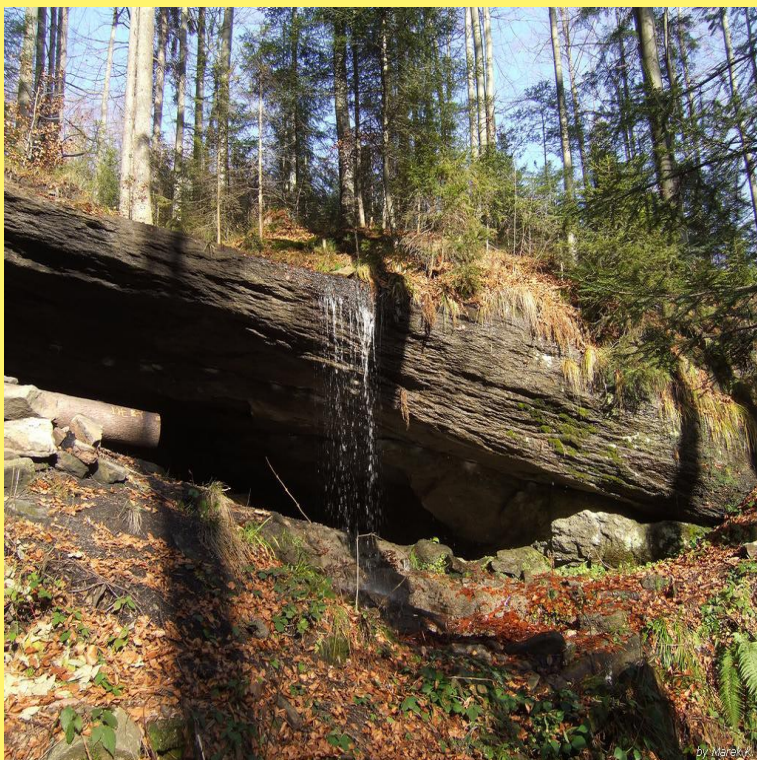
1. Grota Andrzeja Komonieckiego

Pierwszy raz grootę opisał w swojej kronice *Dziejopis Żywiecki* w 1704 r. wójt żywiecki Andrzej Komoniecki. Od jego nazwiska wzięła potem swoją nazwę.

„W Ślemieńskim zaś Państwie w Pośrednim Groniu w Hali Siwcowej nad rwią Łasem jest skała wielka, co przed nią wierzchem woda idzie, a pod nią dziura jest, w którą może sto statku wagnać i w niej tam sposobnie stanąć, będąc w skale obszerno, jak jaskinia jaka z natury uczyniona”.

/Andrzej Komoniecki, *Dziejopis Żywiecki*/

Grota umiejscowiona jest we wschodniej części Beskidu Małego na zachodnim stoku Pośredniego Gronia (841 m), na wysokości ok. 680 m n.p.m. Leży w źródłowym obszarze potoku Dusica, na terenie Parku Krajobrazowego Beskidu Małego. Nad wejściem do groty na wiosnę tworzy się z płynącego powyżej potoku ciek wodny, tworząc malowniczy ok. 2,5 m wodospadzik, który w zimie zamienia się w wielki lodospad. Grota ma powierzchnię ok. 115 m², szerokość ok. 16 m, a wysokość 1-1,5 m. Zbudowana jest z poziomo ułożonych ławic piaskowca istebniańskiego i zlepieńca. Jest to jedyna w Beskidzie Małym jaskinia o charakterze erozyjno-wietrzeniowym. Badania archeologiczne wykryły na jej terenie ślady po ognisku, fragmenty ceramiki z pierwszej połowy XVII w. oraz fragment wióra z piaskowca kwarcytowego, będącego śladem, iż w tej okolicy mogli przebywać przedstawiciele którejś z kultur żyjących pod koniec plejstocenu bądź początku holocenu. W grocie ludność pobliskich wiosek, głównie Targoszowa, ukrywała w czasie wojny i różnych zamieszek cenniejszy dobytek, służyła też partyzantom jako bezpieczne i nigdy nie odkryte przez Niemców schronienie. W 1993 Grota Komonieckiego została wpisana na listę pomników przyrody nieożywionej w Beskidzie Małym.

Grota Komonieckiego latem (fot. M. Koniorczyk)

Grota Komonieckiego zimą (fot. A. Kołodziejczyk)

A. Kołodziejczyk

Przydatne linki

- © Artykuł forumowicza Darkheusha, *Cudze chwalicie... Komoniecki, Dusica i „Jurek Bajko”*: http://www.beskidmaly.pl/grota_komonieckiego.php
- © Praca magisterska M. Kleszcz, *Przewodnik geoturystyczny po Beskidzie Małym*, Kraków 2011 (s. 55-60): <http://www.beskidmaly.pl/praca.pdf>
- © Wikipedia: http://pl.wikipedia.org/wiki/Jaskinia_Komonieckiego

2. Kamieniołom w Kozach

Kamieniołom w Kozach powstawał w latach 1910-1912 z inicjatywy właściciela majątku ziemskiego Kozy – Mariana Czezcza. W latach świetności produkował do 200 ton kruszywa i dlatego z czasem rozrastał się i zajmował nowe obszary. Zatrzymanie wydobycia i jego likwidacja nastąpiła w 1994 roku.

Współcześnie są to tereny rekreacyjne o wyjątkowej atrakcyjności, miejsce spacerów mieszkańców Kóz i innych pobliskich miejscowości. Z półek skalnych pozostałych po urobiskach roztaczają się piękne widoki na okolicę.

Kamieniołom w Kozach jest miejscem występowania kilku gatunków chronionych i zagrożonych wyginięciem storczyków oraz jedyne stanowiska w Beskidzie Małym chronionego skrzypta pstrego i zarazy drobnokwiatowej (źródło: D. Tlałka). Widoczne warstwy geologiczne na odsłoniętych urwiskach są okazją do nietypowej lekcji geologii. Jeżeli będziemy poruszać się cicho i dopisze nam szczęście z pewnością spotkamy tu zajęce, sarny z kozłętami, kumaka górskiego czy zaskrońca, a ptaki umilą nam pobyt pięknym śpiewem.

Kamieniołom w Kozach (fot. J. Biernat)

J. Biernat

Kamieniołom w Kozach (fot. J. Biernat)

Kamieniołom w Kozach (fot. J. Biernat)

Przydatne linki

- Praca magisterska M. Kleszcz, *Przewodnik geoturystyczny po Beskidzie Małym*, Kraków 2011 (s. 27-36): <http://www.beskidmaly.pl/praca.pdf>
- Artykuł H. Kozieł o kamieniołomie w Kozach (z licznymi zdjęciami): <http://kozy.vot.pl/o-kozach/kamieniolom-w-kozach/>

3. Kamienne szałas

Szałas kamienne w Beskidzie Małym są wybitną osobliwością etnograficzną krajobrazu kulturowego z epoki minionej na skalę całych Karpat – nigdzie indziej nie spotykane tak licznie, w postaci starego budownictwa tych gór, ostatni świadkowie dawnego życia pasterskiego beskidzkich górali w tym pięknym miejscu. Szałas te posiadają wyjątkową, unikatową formę i zabytkowy charakter.

Szałas kamienne spotkać można w dolinie przełomu rzeki Soły, w okolicach Międzybrodzia i Czernichowa na stokach: Magurki Wilkowickiej, Hrobaczej Łąki, Czupła, Suchego Wierchu, Kiczery, Jaworzyny, Żaru, Cisowych Grap i Przykrzycy nad Okrajnikiem.

Budowle te są bardzo prymitywnej konstrukcji, budowane z piaskowcowych kamieni niespajanych żadną zaprawą, a mimo to szczelnych i mocnych. Szałas kryte były dwuspadowymi deskowanymi dachami lub gontem. Wewnątrz znajdowały się tylko pięterka z żerdek służące pasterzom za legowisko, bowiem dół zajmowało bydło, owce lub kozy. Wspólną cechą tutejszych szałasów jest brak palenisk we wnętrzu budowli. Problem ten rozwiązywano, budując oddzielne „kuchenki” tzw. kolyby obok szałas.

Wykorzystanie szałasów kamiennych na terenie Beskidu Małego wiązało się z indywidualną gospodarką polaniarską, a nie z organizowanym wypasem szałasniczym na halach. W Beskidzie Małym w odróżnieniu od innych terenów beskidzkich rzadko powstawały typowe szałas – zespoły zabudowań na halach, gdzie pasterze bytowali cały sezon, gdyż ten typ gospodarki był nieopłacalny ze względu na małe odległości od domostw w tutejszych wsiach. Na polanach górskich stawiano oryginalne budowle kamienne lub drewniane, które były raczej szopami polaniarskimi niż szałasami i fachowo powinno się je nazywać: letniakami, stajniami letnimi, kolybami lub szopami. Jednakże przez wzgląd, iż budowle te od dawna interesowały badaczy kultury ludowej w literaturze (Leszczycki, Sosnowski) zostały przez nich nazwane jako „szałas kamienne w Beskidzie Małym”.

Szałas na Polanie Cinalkowej (fot. M. Musiał)

Szałas na Przykrzycy (fot. M. Musiał)

M. Musiał

Przydatne linki

Wątek o szałasach na Forum Beskidu Małego: <http://www.beskidmaly.pl/pun/topic1125.html>

4. Zamczysko (Łysina-Ścieszków Groń)

Zamczysko jest ciekawym kompleksem skalnym zbudowanym z piaskowca istebniańskiego, który jest położony na południowy wschód od szczytu Łysiny (Ścieszków Gronia, 779 m n. p. m.) w Beskidzie Małym (gm. Łękawica). Jego nazwa wiąże się z legendą o istniejącym kiedyś w tym miejsc zamku, który zapadł się pod ziemię, pozostawiając po sobie jedynie podziemny tunel. Skały Zamczyska uformowane są w fantazyjne bloki i grzyby, tworzą też szereg krótkich i wąskich, ale bardzo malowniczych wąwozów, a najwyższe ze ścian osiągają kilkanaście metrów wysokości. Część z tych pięknych skał wzbudziła zainteresowanie wśród wspinaczy, którzy założyli tutaj ringi i wyznaczyli kilkanaście dróg wspinaczkowych o trudności od IV do VI.4+.

Skały Zamczysko (fot. P. Papla)

W kompleksie Zamczyska znajduje się odkryta i splanowana w 2000 roku przez Artura Żerę trudno dostępna Jaskinia Lodowa o długości korytarzy dochodzącej niemal do 60 m i deniwelacji 10 m. W jaskini tej występuje duża ilość lodu hydrogenicznego, który w dogodnych warunkach tworzy fantazyjne sopele, kolumny lodowe, draperie i polewy. Jak ciekawostkę można podać, że jest to najniżej położona jaskinia lodowa w Polsce. Ponadto w kompleksie Zamczyska znajduje się też Jaskinia w Zamczysku i kilka pomniejszych jaskiń.

Najprostszym sposobem dotarcia do Zamczyska jest dojazd samochodem do kościoła w miejscowości Kocierz Rychwałdzki (bezpłatny parking), a następnie podejście 35-40 minut zielonym szlakiem w stronę szczytu Łysiny (kierunek: Wielki Gibasów Groń – Łamana Skała). Tutaj należy opuścić znakowany szlak i zagłębić się w lesie na południe od szlaku. Zamczysko jest położone zaledwie 100-150 metrów od szlaku, ale nie jest z niego widoczne. Ze względu na fakt, że cały kompleks skalny jest dość gęsto porośnięty przez drzewa i krzaki warto go zwiedzać wczesną wiosną, kiedy liście w niewielkim stopniu przysłaniają malownicze skałki.

Skały Zamczysko (fot. P. Papla)

P. Papla

Przydatne linki

📍 Artykuł o Łysinie i Zamczysku na stronie Beskid Mały: <http://www.beskidmaly.pl/lysina.php>

📍 Opis Jaskini Lodowej w Zamczysku: http://speleo.bielsko.pl/pages_historia/gmichalska/lodowawzam.html

5. Jezioro Międzybrodzkie

Jezioro Międzybrodzkie to sporych rozmiarów zbiornik zaporowy na rzece Sole. Powstał w 1937 roku, po wybudowaniu zapory „Porąbka”. Jego powierzchnia wynosi 3,8 km². Jezioro to dzieli (a w zasadzie łączy) dwie części Beskidu Małego: wschodnią z pasmem Łamanej Skały (929 m n. p. m.) oraz zachodnią z pasmem Czupla (933 m n. p. m.) i Magurki Wilkowickiej (909 m n. p. m.). Nad taflą wody góruje szczyt Żaru (761 m n. p. m.), na którym umiejscowiony jest zbiornik wodny należący do elektrowni szczytowo-pompowej, która jest drugą co do wielkości w Polsce. Jezioro, położone na terenie Międzybrodzia Bialskiego, Żywieckiego i Czernichowa, pełni funkcję przeciwpowodziową i rekreacyjną. Można tutaj wypoczywać, pływać, wędkować, żeglować, korzystać z rowerów wodnych, kajaków itp. Ten niezwykle zbiornik na stałe wpisał się w krajobraz Beskidu Małego.

Jezioro Międzybrodzkie spod Hrobaczej Łąki (fot. Ł. Niedziela)

Ł. Niedziela

Jezioro Międzybrodzkie z Czupla (fot. Ł. Niedziela)

Jezioro Międzybrodzkie z Jaworzyny (fot. Ł. Niedziela)

Przydatne linki

© Praca magisterska M. Kleszcz, *Przewodnik geoturystyczny po Beskidzie Małym*, Kraków 2011 (s. 38):
<http://www.beskidmaly.pl/praca.pdf>

6. Leskowiec

Leskowiec to drugi najwyższy szczyt Gór Zasolskich (923 m n. p. m.). Jest tylko 10 metrów niższy od najwyższego szczytu Beskidu Małego – Czupla (933 m n. p. m.). Szczyt ten rozstawił przebywający tutaj często Karol Wojtyła. Na sąsiednim szczycie, nazwanym imieniem papieża (Groń Jana Pawła II, 890 m n. p. m.), wybudowano w 1995 roku Sanktuarium Górskie, które jest częstym celem pielgrzymek. Poniżej, na stoku Gronia Jana Pawła II, położone jest schronisko górskie PTTK „Pod Leskowcem”.

Szczyt Leskowca zwraca uwagę ze względu na wybitne panoramy roztaczające się z samego wierzchołka w kierunku wschodnim, południowym i południowo-zachodnim. Ze szczytu możemy dostrzec Beskid Żywiecki (z Babią Górą na czele), Beskid Makowski, Beskid Wyspowy, Gorce i Pogórze Wielickie. W pogodne dni widać stąd odległe o ok. 70 km Tatry. Zimowa panorama z Leskowca nie ma sobie równych w całym Beskidzie Małym.

Widok z Leskowca w lecie (fot. Ferdynans)

Ł. Niedziela

Widok z Leskowca w zimie (fot. P. Papla)

Wiata i krzyż na wierzchołku Leskowca (fot. M. Szala)

Przydatne linki

- Artykuł o Leskowcu na stronie Beskidu Małego: <http://www.beskidmaly.pl/leskowiec.php>
- Wikipedia: <http://pl.wikipedia.org/wiki/Leskowiec>

7. Podejźrzon marunowy

Podejźrzon marunowy (*Botrychium matricariifolium*) to jedna z najbardziej niezwykłych polskich paproci, onietypowym jak dla tej grupy roślin wyglądem, bowiem liść dzieli się na dwie części: płonną i płodną. Płonna część jest o odcinkach pierwszego rzędu pierzastowcinanych, a płodna ma kształt rozgałęzionej wiechy zarodnikowej.

W Polsce podejźrzon marunowy jest gatunkiem bardzo rzadkim i objętym ścisłą ochroną. Występuje na niestabilnych siedliskach przez co jest silnie zagrożony wyginięciem z kategorią CR – krytycznie zagrożony. Zagrożony jest również w całej Europie dlatego został objęty Konwencją Berneńską.

Jak trudno znaleźć podejźrzon marunowego przekonali się ci, co go szukali. Tę paproć można odnaleźć praktycznie tylko dzięki wyjątkowemu szczęściu, dosłownie tak jak w legendzie o „kwiecie paproci”. W Karpatach Polskich stwierdzana była na kilkunastu stanowiskach, z których do dzisiaj dotrwało tylko jedno na stoku Skornicy (505 m n. p. m.) w Beskidzie Małym. Stanowisko to zostało odkryte w 2010 i corocznie zwiększa liczbę osobników z 13 w 2010 r. do 26 w 2011 r. i do 63 w 2012 r. (jedno z największych stanowisk w Polsce).

D. Tlałka

Podejźrzon marunowy (fot. D. Tlałka)

Podejźrzon marunowy (fot. D. Toma)

Przydatne linki

© Artykuł D. Tlałki i więcej zdjęć D. Tomy na stronie andrychow.pl: <http://www.andrychow.pl/modules.php?op=modload&name=Subjects&file=index&req=viewpage&pageid=366>